

הולנוע

שחקנים

שחקן לכל עת

מה משותף בין סרט קודר על כתב-טליוויזיה המחפש את זהותו — בתוך מציינות המבחילה אותו עדיכדי שאינו יכול עוד להתבונן בה, לבין קומדיה מטורפת בנושא שנות העשרים?

לכאורה, מאומה. למעשה — העיקר. כי השחקן הראשי בשני הסרטים הללו, המוציאים עתה בישראל בעת-יבועונה-אחת, הוא ג'ק ניקולסון, והסרטים הם זהות גנובה של אנטוניוני, ושני גברים על נדוניה אחת של מייק ניקולס. והאמת ניתנת להיאמר, ניקולסון הוא אולי שחקן הקולנוע היחיד, היום, המסוגל להתנועע בניחותה בשני עולמות שונים כל-יחד, הדורשים מן השחקן תגובות שונות כל-יחד. החל מן ההפנמה הקיצונית אצל אנטוניוני, ועד להשתוללות חסרת-הרסן אצל ניקולס.

מקריח ומצריח. הצלחתו האישית של ניקולסון בשני הקצוות אינה אלא סימ-פטום של התקופה. הגבר בעל הקומה ה"ממוצעת, בשנות השלושים המאוחרות ל"חיי, קצת מקריח פה-ושם, ובעל חזות יחזונית שיגרתיית למדי, שהסתובב במשך 15 שנים בפרברי הוליווד והתגלגל מהפקה פורשית אחת להפקה וזלה שנייה, הגיע סוף-סוף אל יעדו בצמרת. בסידרה של דמויות קולנועיות בלתי-נשכחות, לא רק כבש ל"עצמו מקום של קבע בין חמישה כוכבי-הקופה הגדולים של אמריקה (פול ניומן, סטיב מקווין, קלינט איסטווד וצ'ארלס ברונסון הם האחרים, בינתיים), אלא הרחיק לכת עוד יותר.

בהכשעה שחבריו להצלחה מגלמים דרך-קבע את הגיבור יוצא-הדופן, את האיש הגדול, היפה והאצילי שנוצב מול התרבות, מתמחה ניקולסון דווקא בתפקידים המייצגים גיב רבדים רחבים של ההכרה: בין אם

אך טוען — ובצדק — כי מיסרסר מועט ביותר.

ידיה של המישטרה הצבאית כבולות, לפי טענת מפקדה. לצורך הכנת כתבה זו לא איפשרו לי שילטונות צה"ל לראיין את קציני-החינוך, או את קציני הספקי ליטות הצבאית והמישטרה-הצבאית. אך בשיחות אישיות עם קצינים מחיילות אלה הועלתה הטענה: "כל עוד המפקדים אינם מדווחים למישטרה-הצבאית, אין המישטרה-הצבאית יכולה לחקור ולהעביר תיקים לפרקליטות הצבאית."

טענה זו היא מגוחכת. המישטרה הי צבאית ערכה כבר מביצעים רבים, יורמים על-ידיה, ללא שיתוף-הפעולה של הספקדים היחידתיים, כמו מיביצע חליבש ומיכמונות-המהירות בדרכים. אילו היתה המישטרה הצבאית מודעת לתומרת ה"בעייה, ומקבלת הוראות בהתאם לכך, אין ספק שהיתה מסוגלת לחקור ולמצוא ב"בסיסים רבים, גם ללא הזמנה מיוחדת או שיתוף-הפעולה של המפקדים, את מעשי-ה"פוששים, ומה שחשוב יותר — את ה"פוששים" והסוחרים בסם זה.

„לא להתייחס

בכלל"

בשנים האחרונות הפך החשיש מסוכן עוד יותר לצה"ל, וזאת מכמה בחינות. קציני-רפואה-ראשי מודה, כי ל"צה"ל ידוע ש: „הפוששים מערבבים בה"ש אופיום, כדי להביא את המעשן ל"התמכרות לסם קשה זה, ולהגדיל את הרווחים שלהם מאוחר יותר."

מפקדת קציני-רפואה-ראשי מחלקת את מעשני-הסמים לשלושה: הקבוצה הראשונה היא של המעשנים חשיש מתוך הפיתוי החברתי — אלה שמעשנים בגלל שהתרגלו לסם לפני גיוסם, בין השאר גם ב"בית-הספר התיכון, או שהתוודעו אליו בצבא. בתוך קבוצה זו נמצאים מרבית מעשני-הסמים בצה"ל.

בקבוצה השנייה מצויים מעשני החשיש שלא בגלל הסם עצמו, אלא בגלל בעיות נפשיות, שאינם נוגעות לסם, ושעישונו הוא רק סימפטום שלהן. במקרים אלה מטפל צה"ל בצד הרפואי של חיילים אלה, מתוך מחשבה שאם תיפתר הבעייה הנפשית, לא יצטרך עוד החייל לסממן החיצוני שלה, הסם.

הקבוצה השלישית היא הקטנה ביותר. תר. אלה הם המכורים-לסמים ממש, בעיי-קר המכורים לסמים קשים. במקרים כאלה, נוהג צה"ל, לאחר שהעמיד את החייל שנתפס לדין, לשחרר אותו מהצבא.

הסטיסטיקה בצה"ל לגבי מעשני-הסמים וכמותם, סותרת את עצמה. קציני-רפואה-ראשי טוען, בעיקבות למידתו את הנושא וסידורים רבים שערך לשם כך ביחידות צה"ל, כי העישון הוא רעה חולה בעיקר בקרב החיילים העוסקים במיקצועות מסויימים בצה"ל, ואשר לפי מיקצועותיהם אפשר לעשות השלכות על הרקע החברתי-רתי שממנו הגיעו לצבא.

לעומתו טוען דובר צה"ל, כי הסטיסטיקה מלמדת שאחוז מעשני הסמים בין החיילות השונים הוא קבוע. לפי קביעה זו אפשר לחשוב כי בקרב חיילי גרונז או שיריון קיים אותו אחוז של מעשני סמים כמו בקרב חיילי חיל-המודיעין, למשל, דבר שאינו יכול להיות ואינו נכון. בגלל הרקע החברתי וההשכלתי ש"ממנו באים אנשי חיילות שונים אלה.

הבעייה כיצד לתקוף את בעיית עישון הסמים שנוייה במחלוקת בתוך צה"ל, ובה מודה אפילו ד"ר מיכאל, „אפשר להתייחס לבעייה, כפי שחושבים רבים, לפי: „חיה, ותן לחיות, כלומר להעניש כל מי שמעשן חשיש בעת הפעילות ה"צבאית שלו, אולם כשהוא לא בתפקיד, לא להתייחס אל הבעייה בכלל."

ואומנם, צה"ל אימץ לעצמו, מבלי לקיבוע זאת מראש, מדיניות זו, רק חיילים שנתפסו מחזיקים בסם או מעשנים ב"שעות-העבודה או הפעילות, ושמשפדיהם היו מוכנים „להסגיר" אותם, והוא לדין. קיימות דרכים נוספות לפתור את ה"בעיה. בקוריאיה הדרומית הוצאו להורג בשנת 1951 מיליון בני-אדם, אשר נתפסו בעישון סמים. משך שנים ארוכות היתה בעיית הסמים בקוריאיה פתורה. איש אינו מציע לצה"ל לאמץ את דוגמת קוריאיה האדומה, אך קצינים רבים, בעיקר קציני-נים מתייחידת-שדה אשר

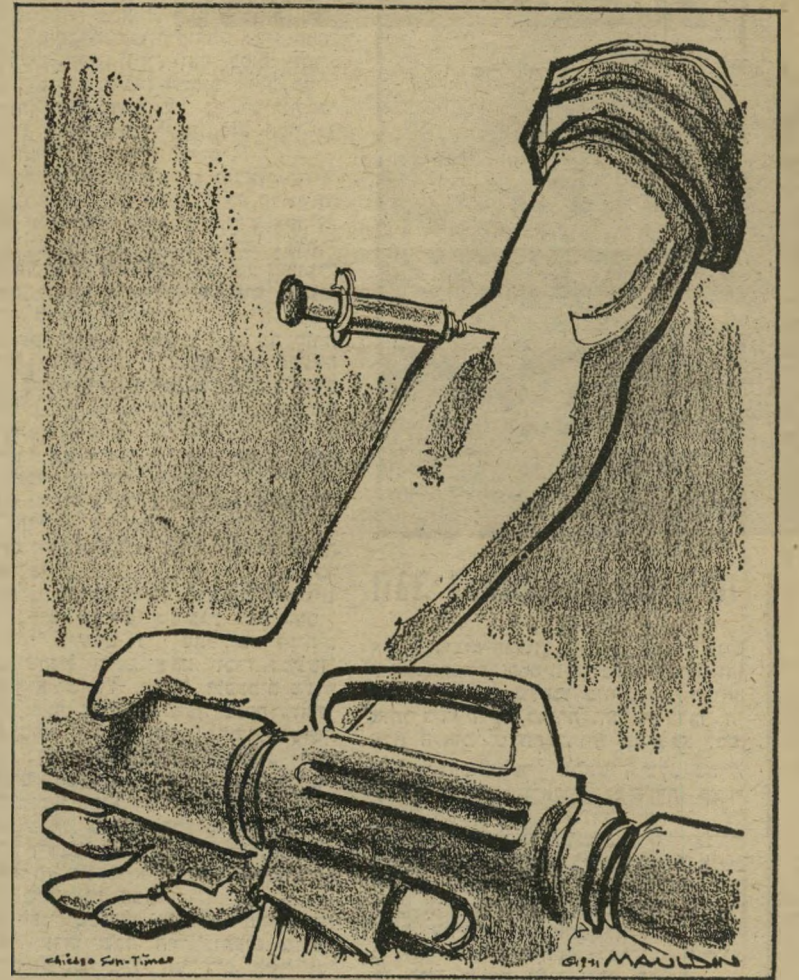
טוענים כי יש לערוך מיבצע-חקירה, להעניש בחומרה רבה את הנתפסים, ואת אלה אשר נראה כי יחזרו ל"סורס, גם אחרי העונש, לשחרר מצה"ל בקלות.

נעשו מחקרים, נערכו סטיסטיקות ואף הוקדשו ממון וכוח-אדם רב לגיבוש האפ"שרויות של מילחמה במכת החשיש אס-כי, לפחות באופן רישמי, עדיין קיים גימגום בכל מה שקשור להכרה רשמית בבעייה עצמה: „החשיש — וצבאה-הגנה-לישראל." בין השאר פיתחה מפקדת-קציני-רפואה-ראשי תהליך מדעי מהפכני, שהוא המצאה בקנה-מידה עולמי, לבדיקה שנערכת לי חייל כדי לגלות אם הוא עישן חשיש, ול"קבלת תוצאות מיידיות של הבדיקה, ביחידות מסויימות ייערכו בעתיד הק"רוב — לאחר שיושלם התהליך במלואו, ואף יוכר על-ידי הרשויות השיפוטיות כקביל — מיסדרים, בכל פעם שיתגלה חשד לעישון סמים, במיטדרים אלה יורו לחיילים להשתין לתוך צינצונות קטנות, ובר"מקום תתקבל תוצאה שתקבע אם, אכן, החייל עישן חשיש.

פעולה חשובה עוד יותר היא הוצאת

פורסם כל חומר הסברתי על-ידי קציני-חינוך-ראשי בעניין זה, שוב מתוך הדביר-קוח בדיעה שהשד אינו נורא כל-יחד, כדי להבין מדוע לא הקדשו קציני-החינוך הראשיים של צה"ל תשומת-לב מספקת לגידול האדיר שבעישון החשיש בצבא, יש לבחון את הרקע הצבאי שלהם, ואת ההיכרות של שני קציני-החינוך הי-ראשיים האחרונים עם החייל בשדה. תת-אלוף שאול גיבעולי, מי שהיה קציני-חינוך-ראשי עד לפני חודשים מיספר, עסק בתקופה שבה הפך החשיש לבעייה בצבא — התקופה שהארי מילחמת ששת-הימים — בתפקידי-מטה בעיקר, כשהוא מרוחק מאוד מן היחידות הקרביות, הוא היה מושל אל-עריש, ואחר-כך מושל נפת שכם, תפקידו האחרון לפני שמונה כקציני-החינוך-ראשי.

גם קציני-החינוך הנוכחי, תת-אלוף

הדוגמה האמריקאית: הירואין במילחמת וייט-נאם (קאריקטורה של מולדין)

הנחיות חדשות או, נכון יותר, הדגשת ה"חיות שהיו קיימות בצה"ל אך מונחות — לכל רופא, קציני-בריאות-נפש ומפקד בכל דרג שהוא, לדיווח מיידי לקצין רפואה ראשי על כל גילוי של מעשן-חשיש בי-יחידה.

בעוד הרופאים וקציני-בריאות-הנפש הי-כופים למפקדת קצין רפואה ראשי אומ"ם החלו, לאחרונה, לנסות לקיים ה"ראות-דיווח אלה בקסדרות, עדיין לא הגיעה הפקודה למפקדים רבים, על כל דרגי הפיקוד, ודיווחם של אלה צולע, חסר ובלתי-משמעותי. השלב השלישי בטיפול בבעייה הוא השיטורי והשיפוטי. פקודת-מטכ"ל קוב"עות במפורש: „כל מיקרה של תפיסת סם יועבר על-ידי מפקדת היחידה למ"ש"טרה צבאית חוקרת (מצ"ח), ולענף ברי"אות-הנפש במפקדת קציני-רפואה-ראשי. הפקודה גם מפרטת שורה ארוכה של שמות סמים האסורים בצה"ל, ודורשת לחזור על הפקודה עצמה בפני חיילים מדי שלושה חודשים — הוראה אשר כמעט שאינה מתקיימת.

בתייחאל הצבאיים, כלא שש וכלא ארבע, עמוסים סמים. כל חייל המשתחרר מבית-הכלא הצבאי יודע לספר כי הסם בכלא הוא חלק מההוויה שם, בדיוק כמו המזון והסיגריות הרגילות, וכי הוא נסחר בבית-הכלא הצבאי לעני השמש. אולם חיילים מעטים בלבד הוכנסו ל"כלא הצבאי בעוון שימוש או סחר בסמים ובחשיש. צה"ל אינו מוכן לפרסם כמה חיילים נתפסו ונשפטו על עבירות-סמים,

בצאלא אמיר, לא הכיר את צה"ל בשדה, כשנים האחרונות. הוא שימש כמזכירו-הצבאי של נשיא המדינה, יצא אחר-כך ללימודים באוניברסיטת תל-אביב, ולפני שמונה קציני-חינוך-ראשי של צה"ל, היה ראש מחלקת-היסטוריה במחלקת ה"דרי-כה.

מריקעם של אלה, לעומת תולדותיו-הצבאיים של ד"ר דן מיכאל, קציני-רפואה-ראשי הנוכחי, ברורה בהחלט תופעת ה"ב"דלי-הגישה של מיכאל לגבי זו של קציני-החינוך הראשיים, ומובנת החלטתו של צה"ל להטיל על קציני-הרפואה גם את המערך ההסברתי. מיכאל למד בארצות-הברית, שם הכיר את נושא הסמים, וכש"חזר בשנת 1970 קיבל תפקיד של קציני-רפואה אודגתי, אותו מילא גם במיל"חמת יום-הכיפורים ובמילחמת-ההתשה ב"רמת-הגולן ובמובלעת.

היכן מסתתרת

מצ"ח?

שלב חשני בטיפול במעשני סמים הוא הרפואי. איתור המעשנים, הי-ניסיון לגמלם מההתמכרות לסם והצעת שיטות רפואיות או פסיכולוגיות לחיילים כדי להיפטר ממכה חולה זו, דבוק למ"דיניות צה"ל שלא להכיר בחשיש כי-בעייה, היה אף חיל-הרפואה שאנו בעניין זה ורק לארנונה, בעיקר מאז מונה מ"אולו כמפקד החיל, ניכרת התעוררות מסויימת.

ניקולסון מחייך אחרי סמים ופטיכואנליזה —

אלה משכילים שהתייאשו מהשכלתם (כמו ברטיטי חיים ואדם בעיקבות גורלו), או בני-עמך חסרי שפרות (כמו בפרט האחרון או ציינה טאון).

למוד ניסיון, כמי שהסיק מסקנות מ"מחאות שנות השישים, הוא סמל הסתגל"נות למראית-עין, שתגלגלות המסתירה ב"עצם את האינדיווידואליסט הקיצוני, זה שאינו מפגין את ריגשותיו כלפי חוץ אבל אינו מניח לאיש להפריע לו בחייו הפר"טיים.

דן ז'ואן חסר תקנה. ובעצם, כך נוהג ניקולסון גם בחייו הפרטיים. למרות ה"דימוי ההולל שיצרו לו משך תקופה מסויימת, כאשר נדמה היה כי האיש יכול ל"שמש מערבלי-סמים מכל הסוגים, ואורח קבוע בכל האורגיות, התגלה ניקולסון כאדם האוהב פריטיות דווקא, או לכל היותר בילוי בחברה מצומצמת. אשר לסמים, הוא מתנגד בהריפות ל"סמים הקשים „כמה מחברי נפגעו קשות מהרואין וקוקאין." הוא אמר, ומצד שני הוא מודה שהוא מעשן מריחואנה „כבילוי ערב נעים בחברה" ואילו השימוש ב"אל.אס.די. בהשגחת רופא, עזר לו, לדב"י